

Tedavi başarısının izlemi ve direnç yönetimi

EKMUD- İznik Enfeksiyon Akademisi

DOÇ. DR. ULUHAN SİLİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ

ENFEKSİYON HASTALIKLARI VE KLİNİK MİKROBİYOLOJİ AD

4 MART 2018

11:45 – 12:30

Tıp Fakültesi

ANTİRETROVİRAL TEDAVİ (ART) HEDEFİ

- ▶ HIV tedavisinde primer hedef azami ve kalıcı viral **baskılamayı** sağlayıp immunolojik derlenmeyi başarmak
- ▶ Virolojik hedef → viral yükü saptama eşiğinin altına indirip orada tutmak
  - ▶ alt saptama eşiği (lower limit of detection)= 20 – 75 kopya/mL
- ▶ **≥2** ARV ilaç sınıfından **≥2**, **tercihen 3 tam aktif** ilaçla bu yapılmalı
- ▶ Başlangıç baskılanması başarılmaz veya kaybedilirse **≥2 aktif ilacın** olduğu yeni bir ART kombinasyonuna geçmek gerekir
- ▶ Genellikle kararları **doğrulanmış** (confirmed) viral yük değerleri üzerine alıyoruz

Soru 1: ART başlanan hastada viral yüke ilk ne zaman bakılmalıdır?

- A. 1 hafta sonra
- B. 2 hafta sonra
- C. 4 hafta sonra
- D. 8 hafta sonra
- E. 12 hafta sonra

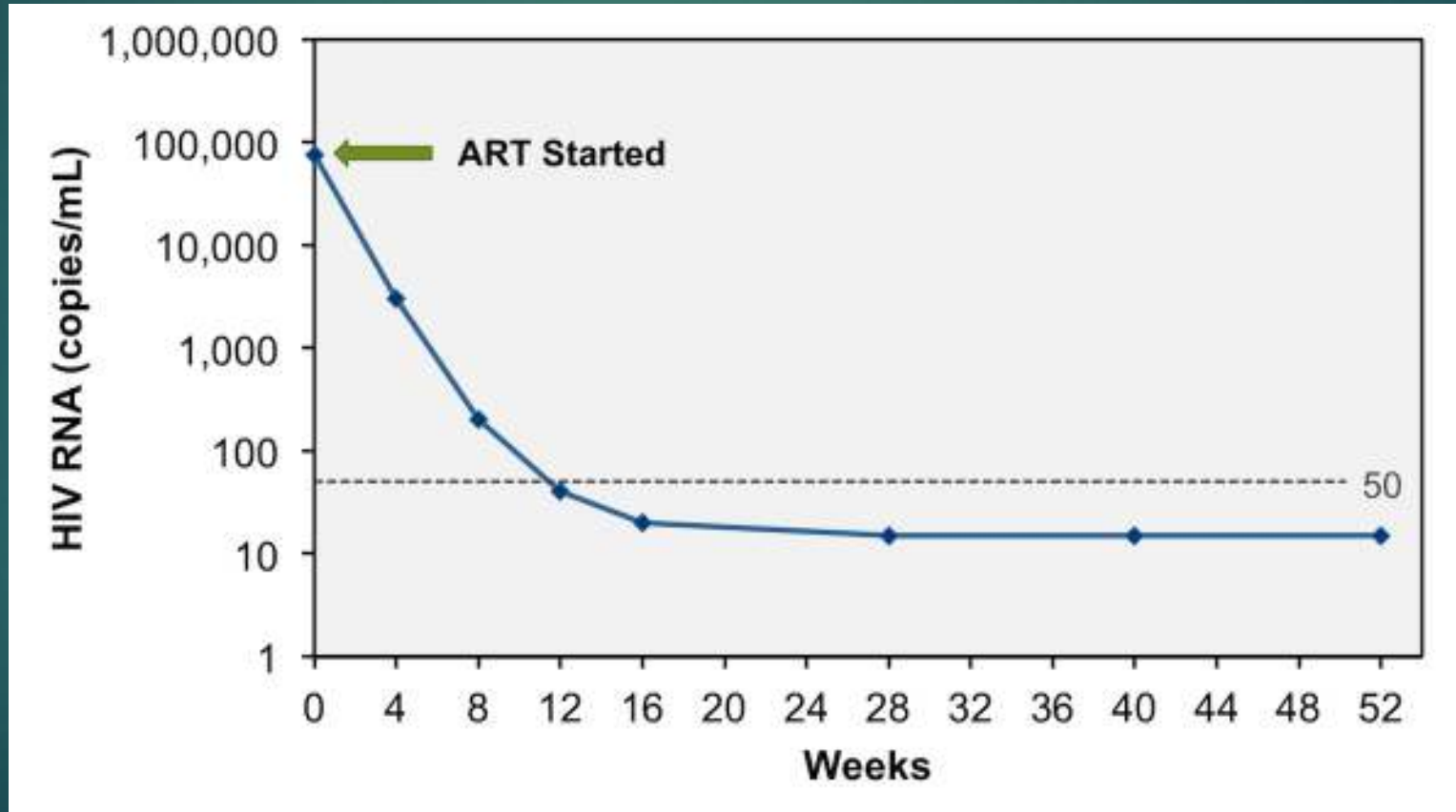
VİRAL YÜK (PLAZMA HIV-1 RNA) İZLEMİ

KLİNİK SENARYO	VİRAL YÜK İZLEMİ
ART başladıktan sonra	İlki 2 – 4 hafta sonra (≤ 8 hf) Sonrakiler: viral baskılamayı başarana kadar 4 – 8 haftada bir
ART değişikliği ilaç toksisitesi baskılanmış hastada ART basitleştirme	Yeni ART'nin etkinliğini teyit etmek için 4 – 8 hafta sonra
ART değişikliği virolojik başarısızlık nedeniyle	İlki 2 – 4 hafta sonra (≤ 8 hf) Sonrakiler: viral baskılamayı başarana kadar 4 – 8 haftada bir Viral baskılama başarılmazsa ≤ 3 ayda bir
ART'nin ilk 2 yılında	3 – 4 ayda bir
Viral baskılama olan hastada ART'nin ≥ 2 . yılında	6 ayda bir

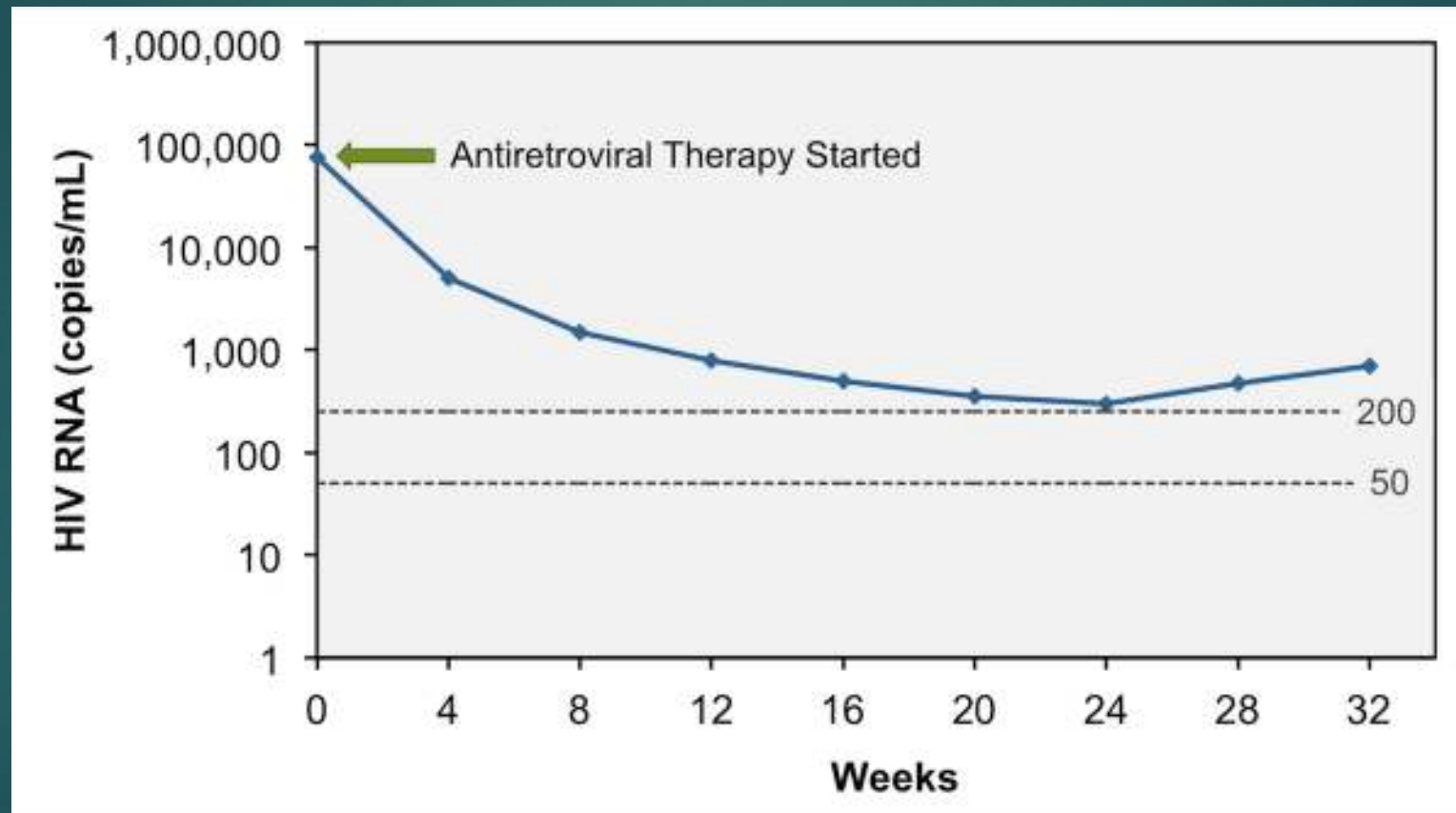
Soru 2: EACS rehberine göre virolojik başarısızlık sınırı (kopya/mL) nedir?

- A. 20
- B. 50
- C. 75
- D. 100
- E. 200

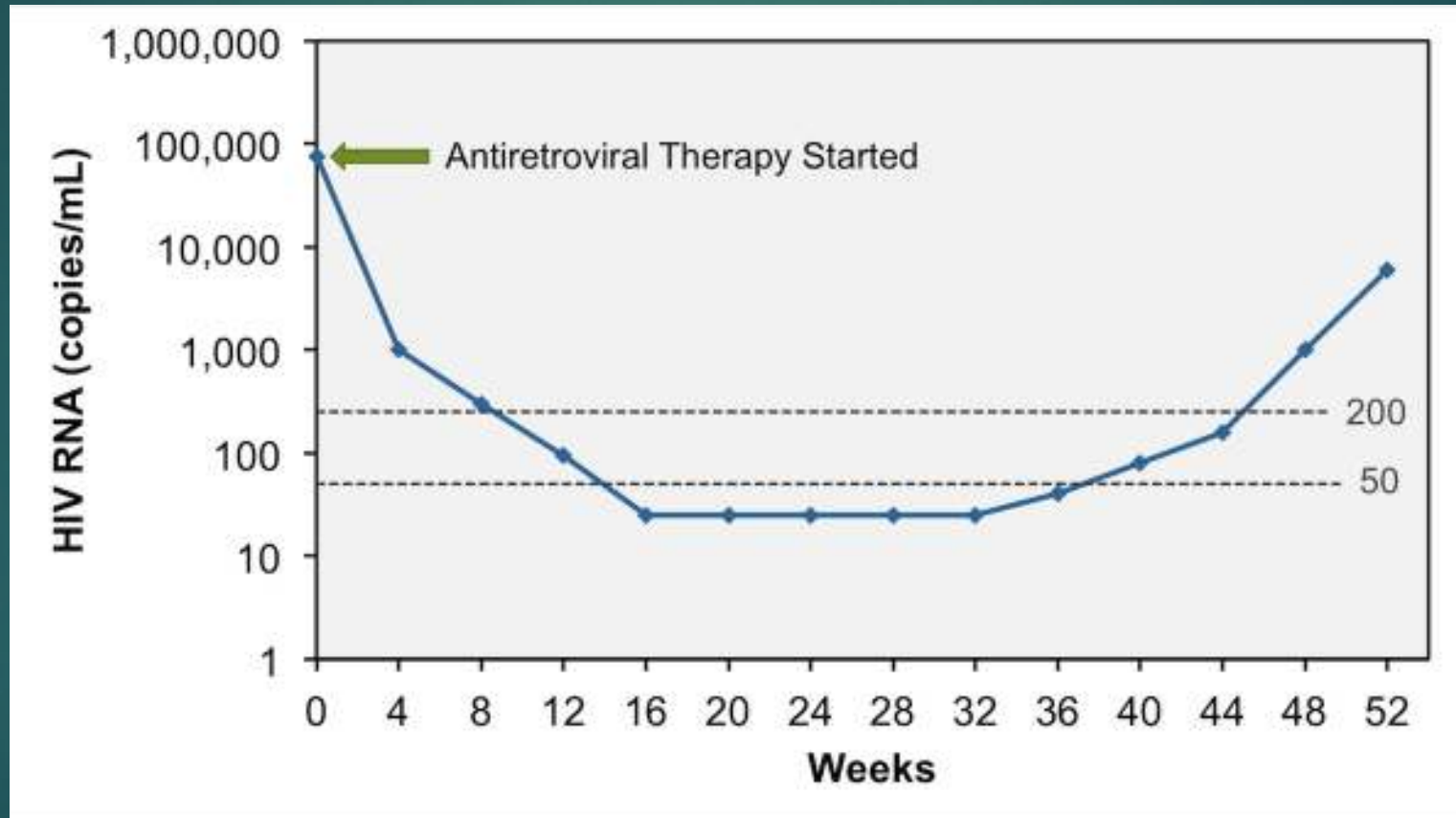
Virolojik baskılama (suppression)

Eksik virologik yanıt (Incomplete virologic response)

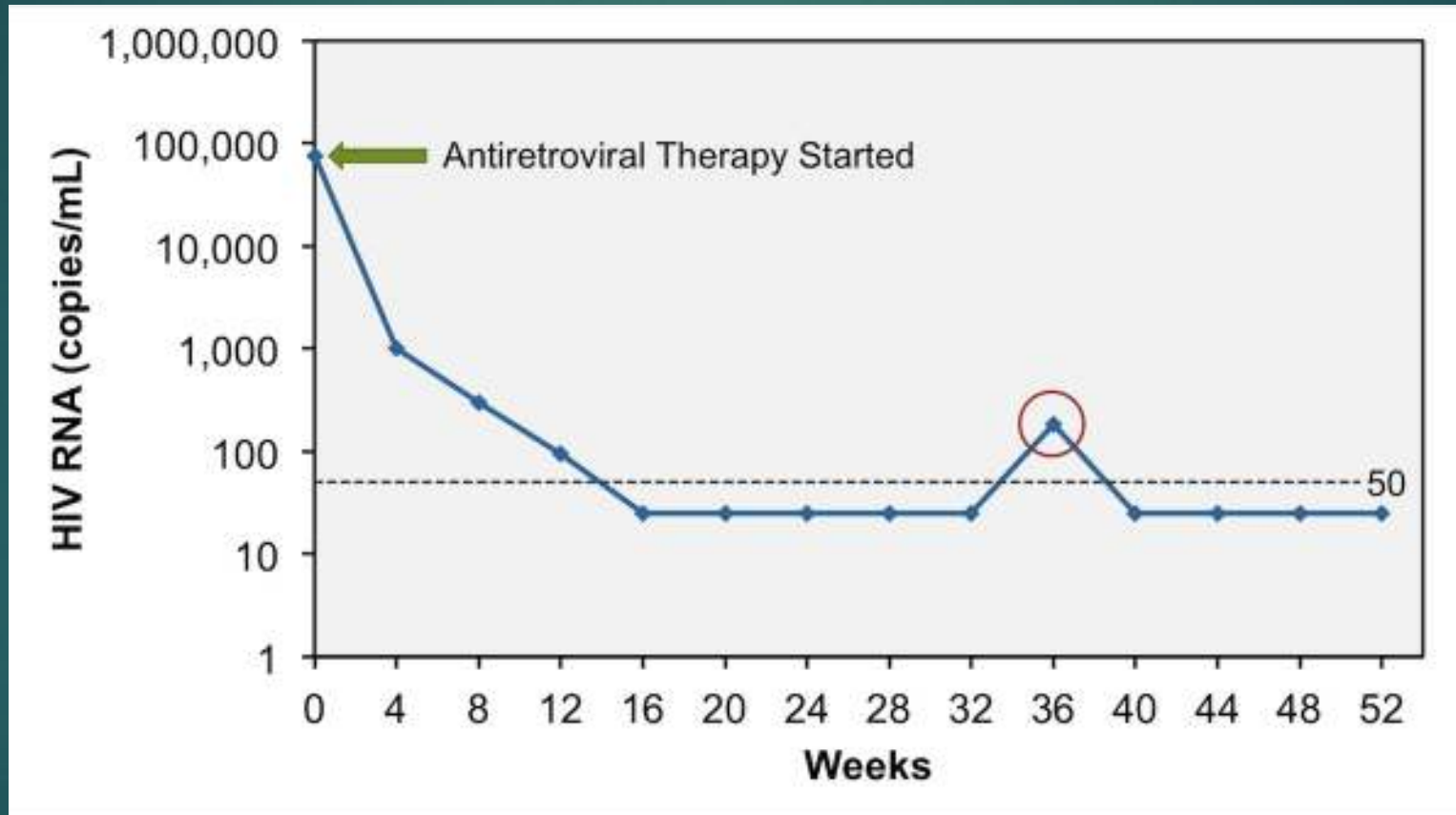

Virolojik kaçış (rebound)

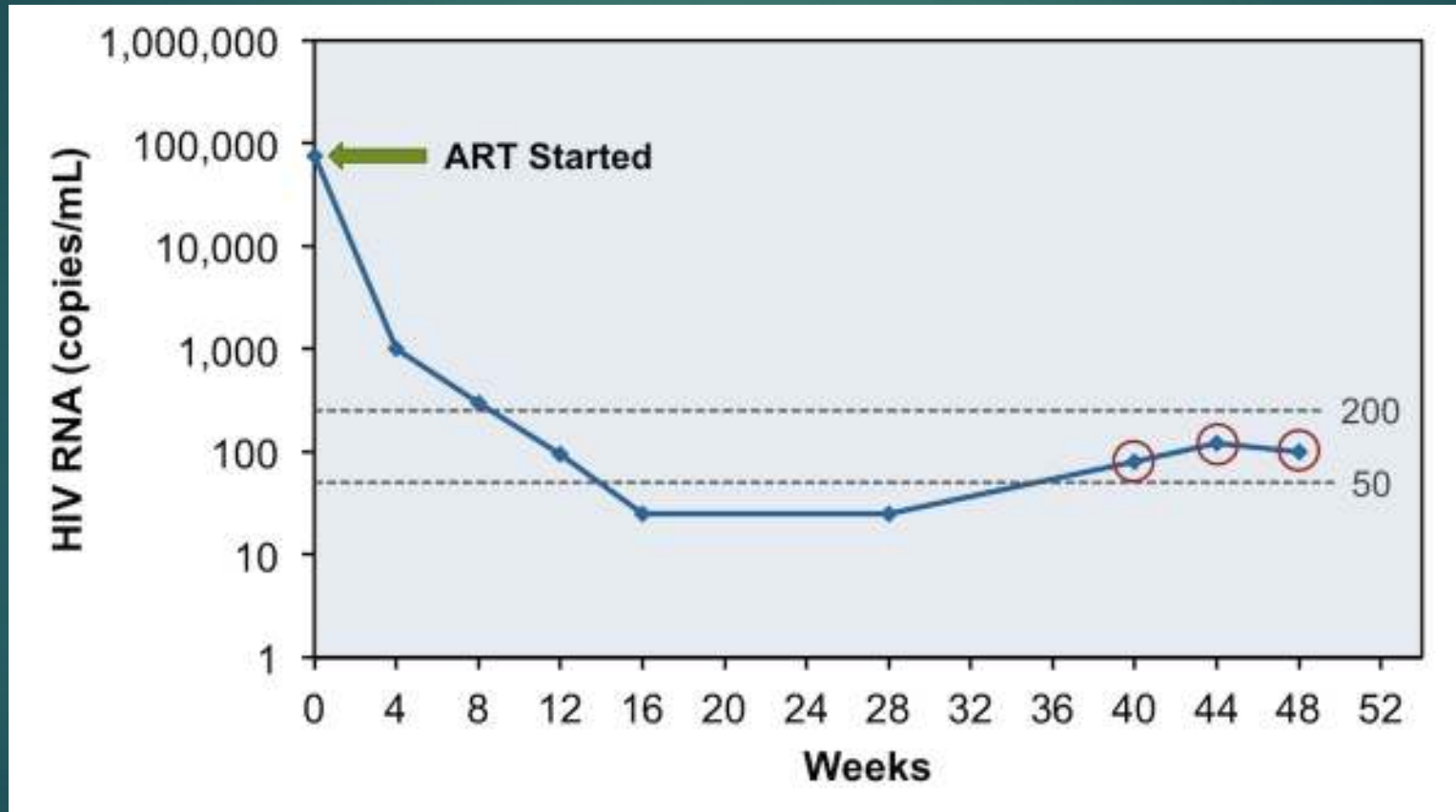

Virolojik sıçrama (blip)

Düşük düzey viremi (low-level viremia)

Virolojik başarısızlık

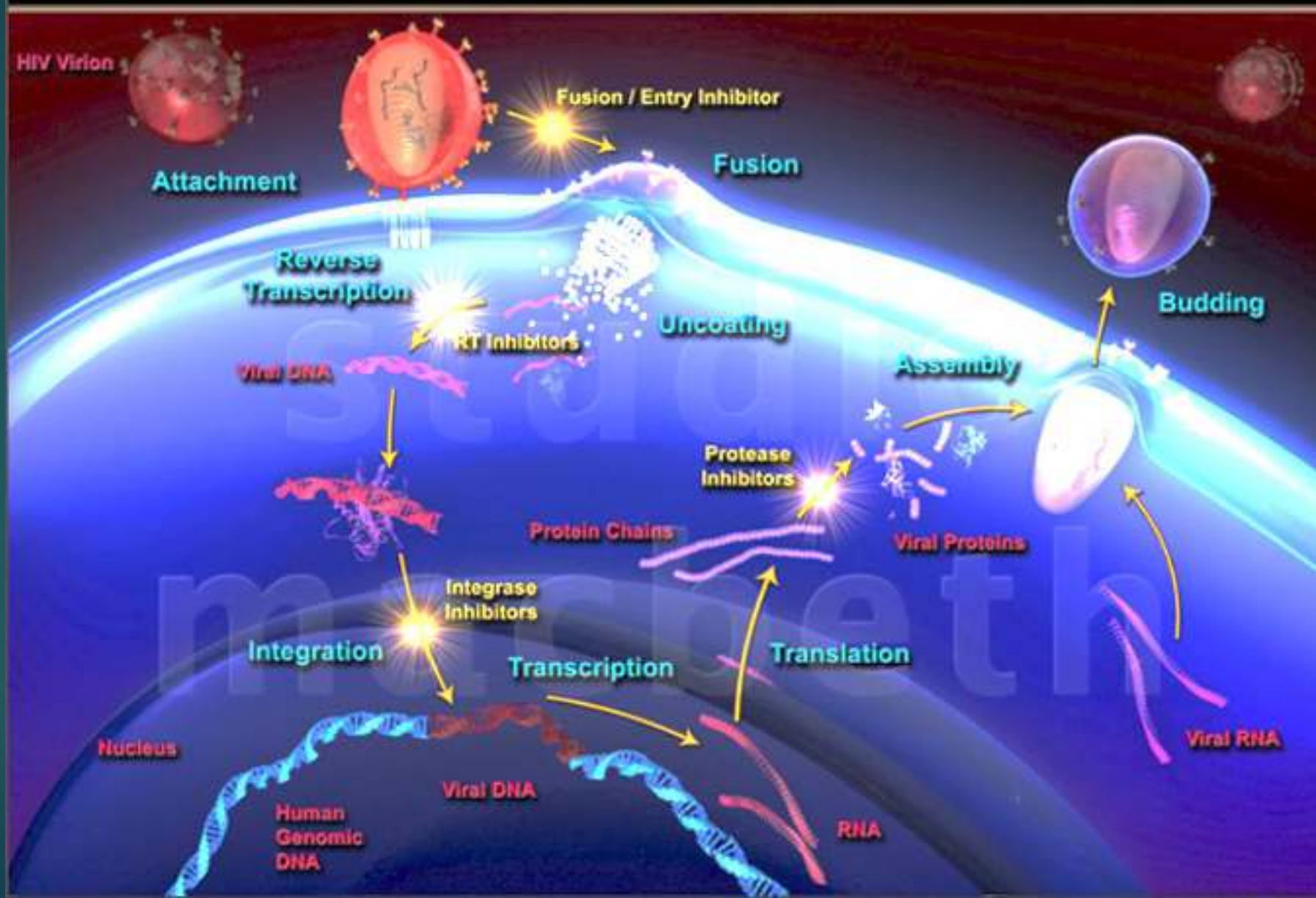
DHHS rehberi, 10-2017

Virolojik başarısızlık	HIV-RNA'yı <200 kopya/mL altına indirememeye ya da tutamama
> Alt eşik - <200 k/mL	<i>Low level viremia</i> Direnç gelişimi tartışmalı
≥ 200 - < 1000 k/mL	
≥ 1000 k/mL	

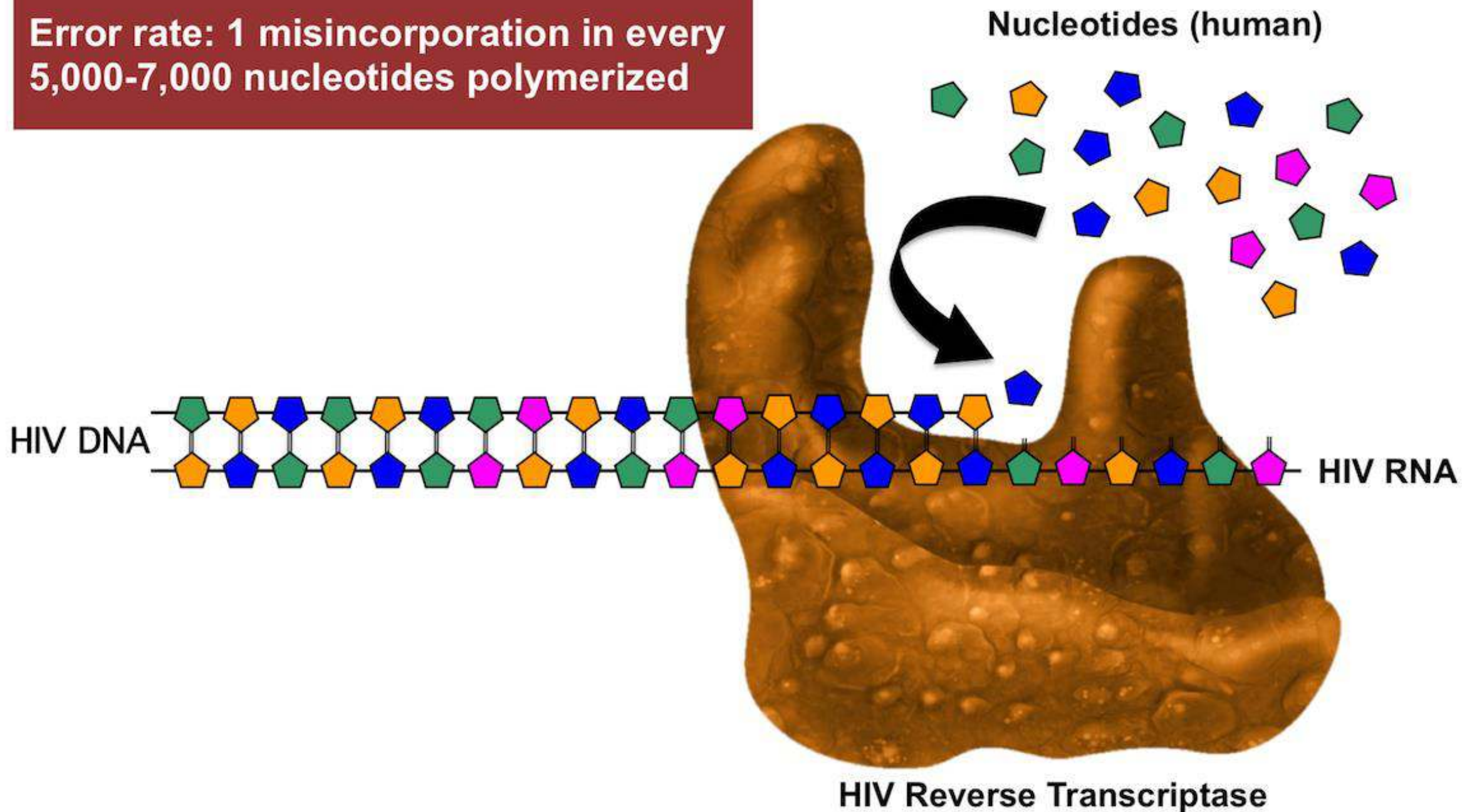
EACS rehberi v.9, 10-2017

Virolojik başarısızlık	Saptanamaz viral yükü olan hastada doğrulanmış >50 k/mL HIV-RNA düzeyi
>50 - <500 k/mL	Uyuma bak, 1-2 ay sonra kontrol et, direnç analizi olmuyorsa ART'yi değiştirmeyi düşün
>500 k/mL (doğrulanmış)	Direnç testi isteyip ART'yi en kısa sürede değiştir; hedef 6 ay içerisinde <50 k/mL

HIV Life Cycle and existing drug targets

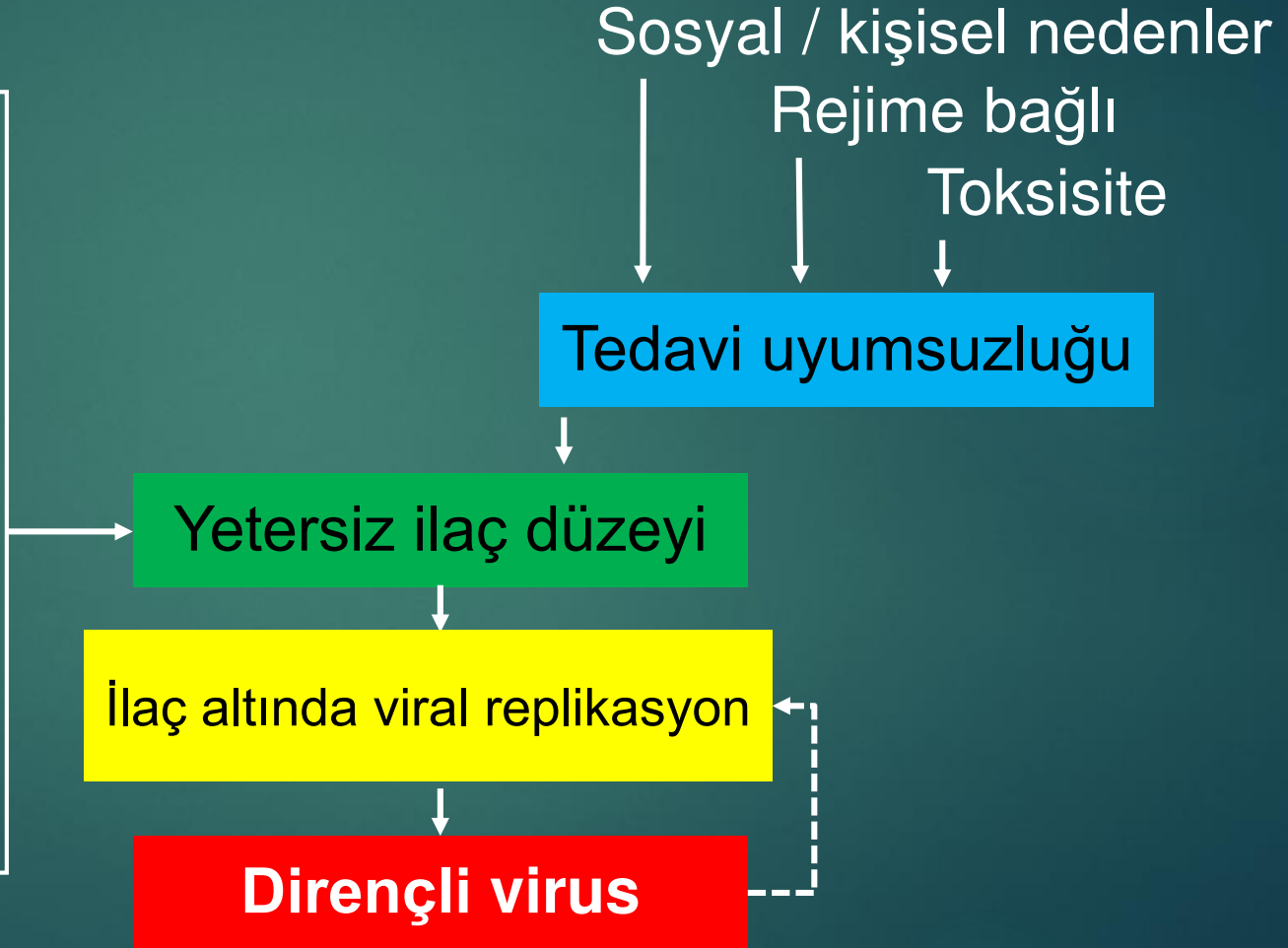

Error rate: 1 misincorporation in every 5,000-7,000 nucleotides polymerized

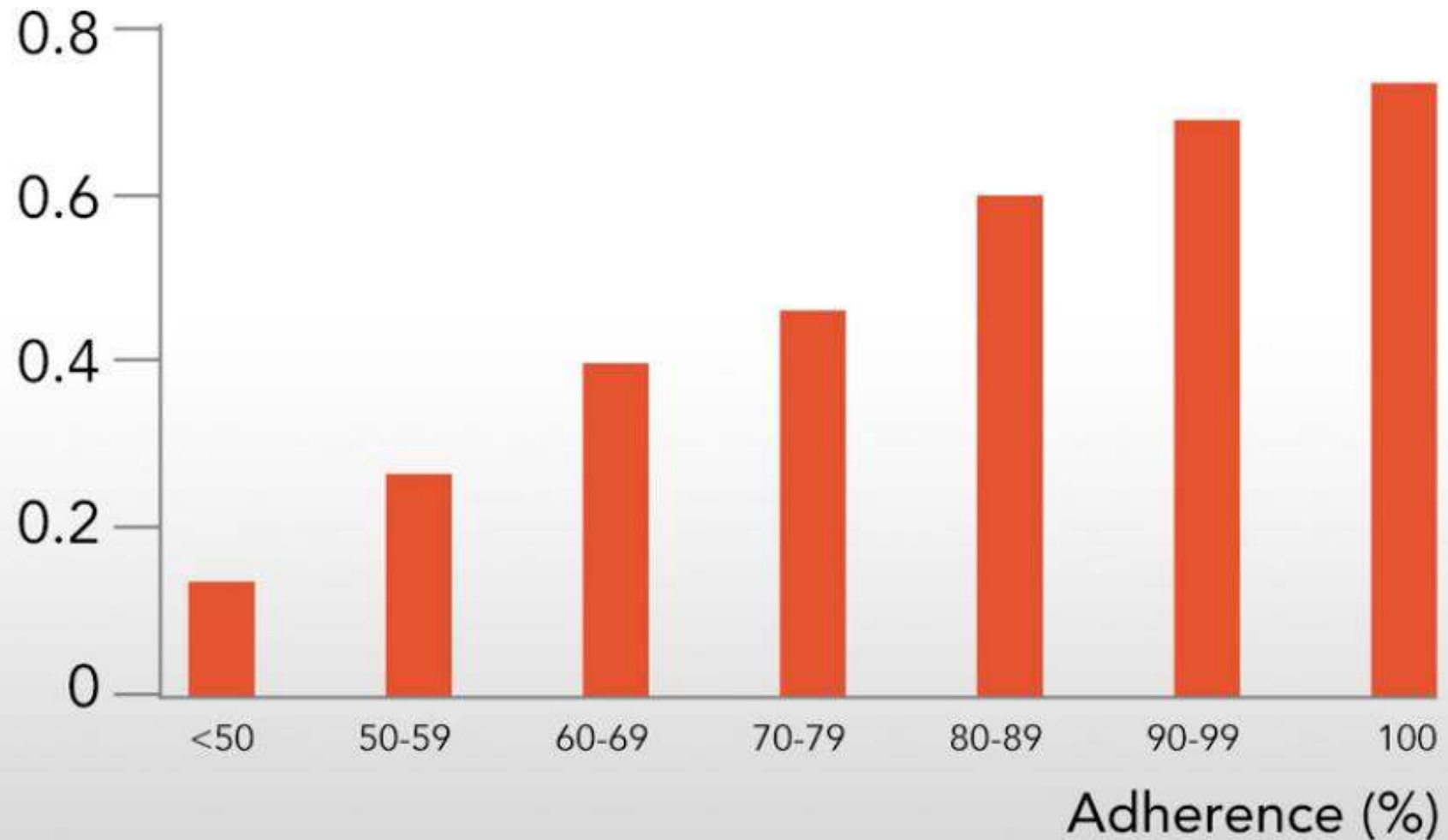
ART başarısızlık nedenleri

Zayıf etkinlik
Yanlış doz
Konak genetiği
Zayıf emilim
İlaç PK
İlaç etkileşimleri
Dirençli virus bulaşı

ADHERENCE TO HAART AND VIRAL SUPPRESSION

Proportion of patients with HIV-1 RNA <400 copies/ml

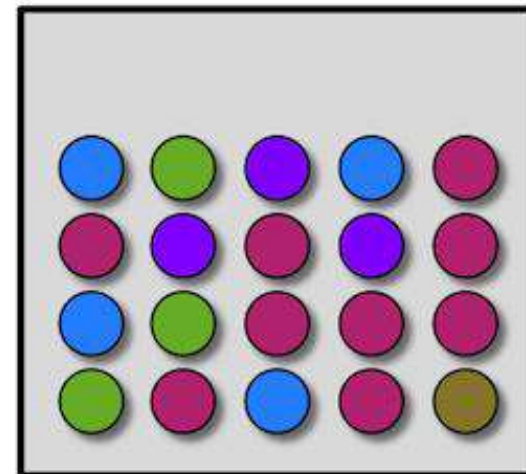
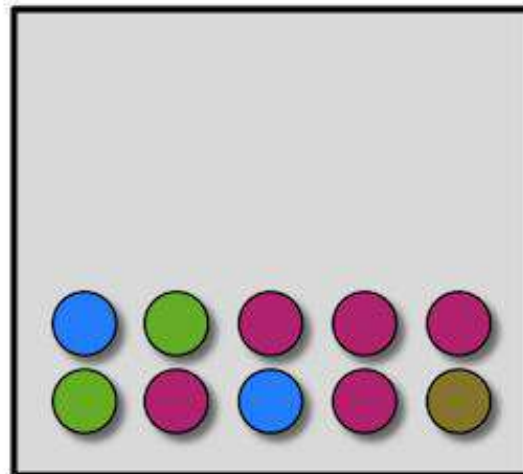
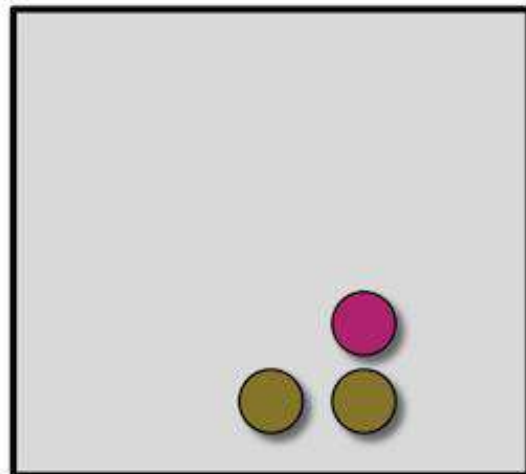
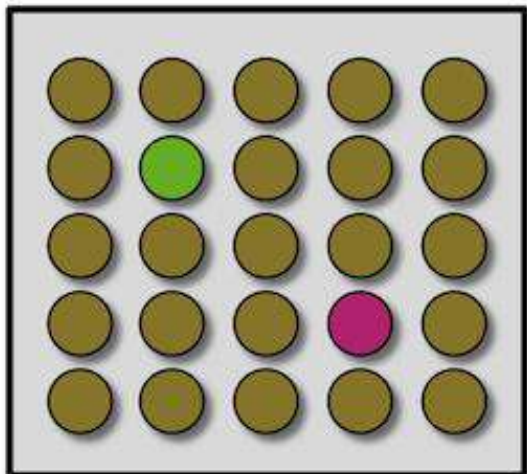

Antiretroviral Therapy

Pre-Treatment

Initial Response

Adherence Problems

● ● ● ● Wild Type HIV

● ● ● ● Resistant HIV

Stanford University- HIV Drug Resistance Database Genotypic Sensitivity Score (GSS)

Toplam Puan	Direnç Yorumu	Klinik Anlamı	GSS
0 - 9	Duyarlı (susceptible)	Yabani tiple karşılaştırıldığında ilaç duyarlılığı aynı	1
10 - 14	Olası düşük düzey direnç (potential low-level resistance)	Büyük olasılıkla duyarlı ancak önceden ilaç maruziyeti var	0.75
15 - 29	Düşük düzey direnç (low-level resistance)	Azalmış in vitro ilaç duyarlılığı ve/veya olası suboptimal virolojik yanıt	0.50
30 - 59	Orta düzey direnç (intermediate resistance)	Sadece yüksek genetik bariyerliyse (PI/r) veya az seçenek varsa bu ilacı kullan	0.25
≥60	Yüksek düzey direnç (high-level resistance)	En yüksek in vitro direnç ve/veya bu ilaca hastalarda virolojik yanıt yok	0

VİROLOJİK BAŞARISIZLIĞIN YÖNETİMİ

- ▶ Nedenleri irdeleyip gidermeye çalışmak
- ▶ ≥ 2 , tercihen 3 tam aktif ilacın olduğu yeni ART'ye geçmek
  - ▶ hastanın ART öyküsü
  - ▶ güncel ve önceki direnç testi sonuçları
  - ▶ yeni etki mekanizması
- ▶ Bazı ilaçlar tam aktif olmasalar da kurtarma rejiminde kullanılabilirler
  - ▶ NRTI ve PI
  - ▶ kullanılmaması gerekenler: enfuvirtid (T20), NNRTI (EFV, NVP, RPV), INSTI (RAL, EVG)

VİROLOJİK BAŞARISIZLIĞIN YÖNETİMİ

- ▶ Direnç testi
  - ▶ hala ART'yi almakta iken ya da kesilmişse 4 hf içerisinde istenmiş olmalı
  - ▶ >1000 k/mL'de çalışma olasılığı daha yüksek
    - ▶ 500 – 1000 k/mL arasında da istenmeli
  - ▶ rutinde NRTI, NNRTI ve PI direnci bakılıyor
    - ▶ INSTI direnci istenirse

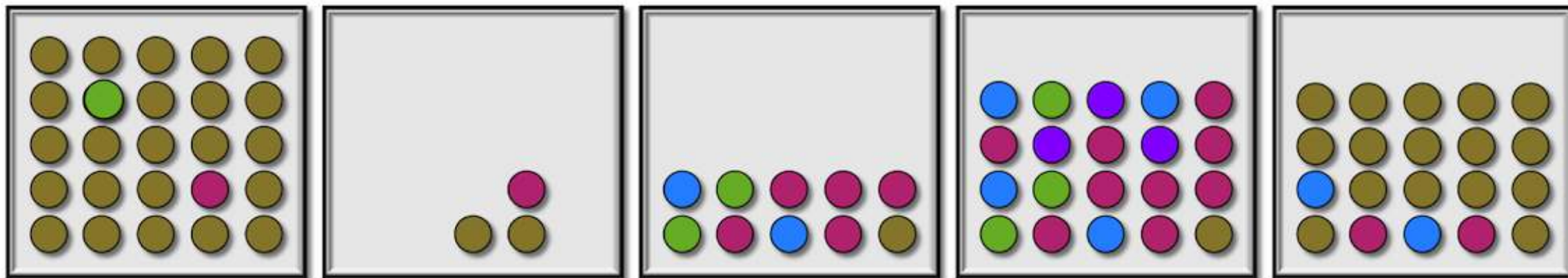
Antiretroviral Therapy

OFF
Antiretroviral Therapy

Pre-Treatment

Initial Response

Adherence Problems

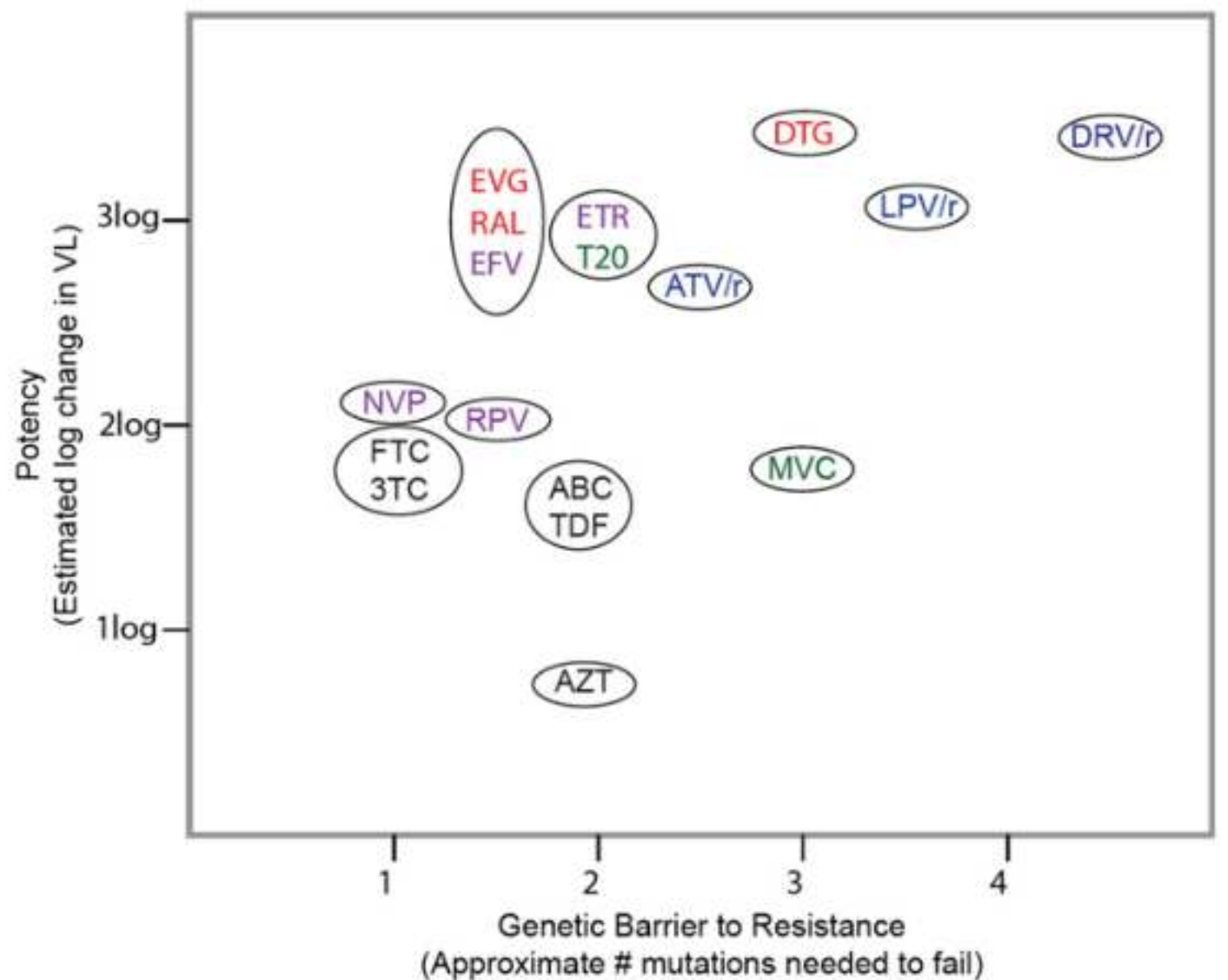
● ● ● ● Wild Type HIV

● ● ● ● Resistant HIV

Soru 3: 3TC/FTC içeren NRTI bazlı rejimlerde ilk hangi mutasyon gelişir?

- A. M41L
- B. K65N
- C. K70E
- D. M184V
- E. T215Y

Antiretroviral İlaçların Etkinliği (potency) ve Genetik Bariyeri

HIV-1 drug resistance and resistance testing

Dana S. Clutter, MD^{a,*}, Michael R. Jordan, MD, MPH^{b,c}, Silvia Bertagnolio, MD^d, Robert W. Shafer, MD^a

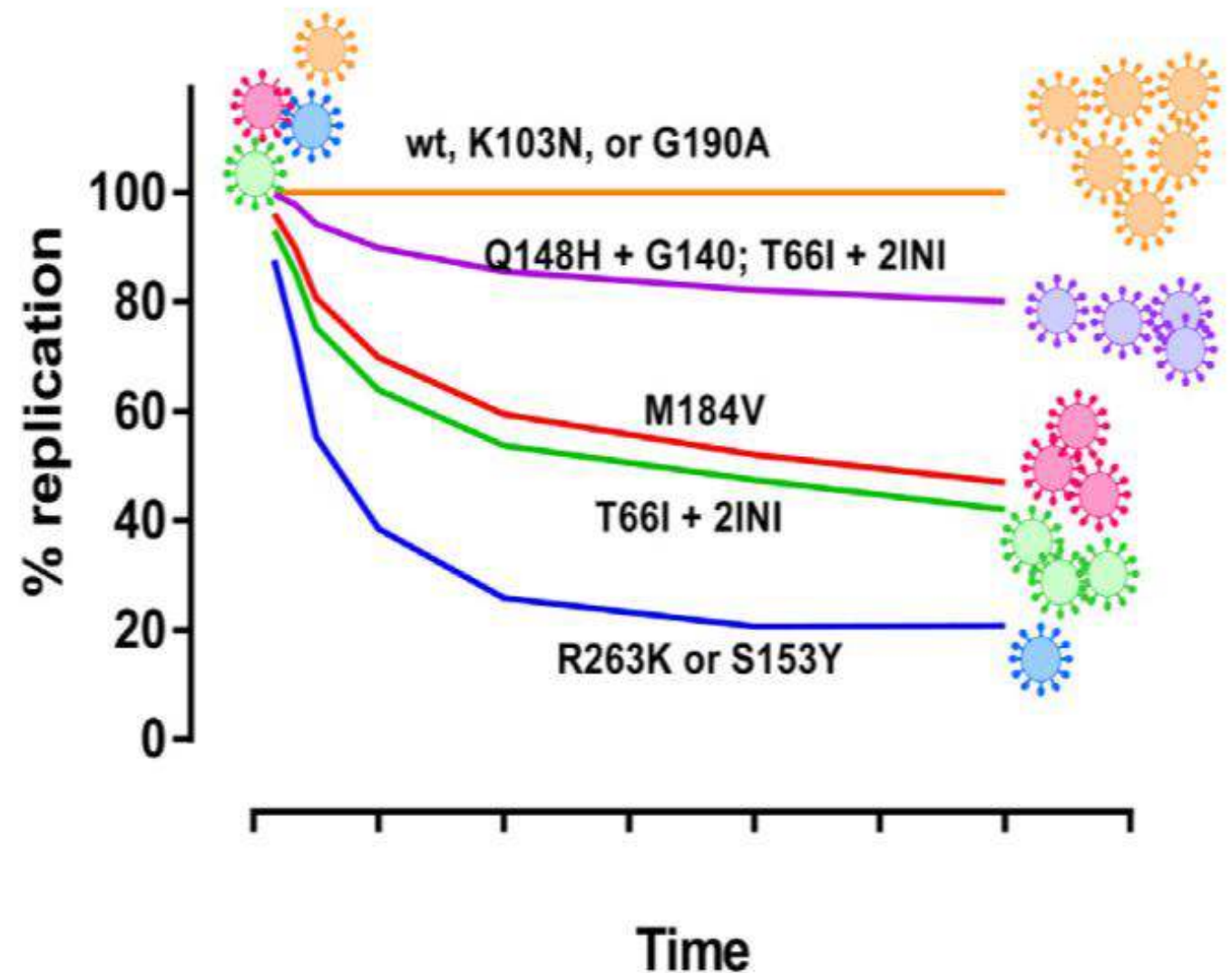
Clinical benefit of dolutegravir in HIV-1 management related to the high genetic barrier to drug resistance

Bluma G. Brenner, Mark A. Wainberg*

Virus Res. (2016)

McGill University AIDS Centre, Lady Davis Institute for Medical Research, Jewish General Hospital, Montreal, Quebec, Canada

Viral fitness
(seçilim değeri)

ART ilaçlarının aktivitesi

- ▶ Tam aktif ilaç ne demek?
  - ▶ ARV ilacın aktivitesi azaltabilecek direnç olmaması demek
- ▶ Bazı ARV ilaçlar, aynı sınıftaki diğer ilaçlara göre dirence daha dayanıklıdır
  - ▶ etravirin, darunavir, dolutegravir
- ▶ Özel etki mekanizması olan ilaçlar
  - ▶ füzyon inhibitörü T20 (enfuvirtid), CCR5 antagonisti maraviroc, deneysel ARV ilaçları
- ▶ Aktif bir PI/ farmakolojik güçlendirici + (bir diğer aktif ilaç veya birkaç kısmi aktif ilaç) = viral baskılama
- ▶ Duyarlılığı azalmış virüsler için DTG, DRV/r ve LPV/r günde iki kez verilmelidir

Virolojik başarısızlığa genel yaklaşım

- ▶ Yaklaşım bireyselleştirilmeli
  - ▶ ART geçmişi
  - ▶ ilaç direnci (güncel ve arşiv)
  - ▶ virolojik başarısızlık süresi
  - ▶ plazma viremi düzeyi
- ▶ İlk yapılacak virolojik başarısızlığı doğrulamak!
  - ▶ plazmayı hazırlamak için kullanılan tüplerde kalan rezidü hücresel materyale bağlı olarak yalancı yükseklik!!!
- ▶ Uyum sorgula ve gider
- ▶ İlaç-ilaç etkileşimlerini sorgula
- ▶ İlaç-besin etkileşimlerini sorgula

HIV-RNA

> alt saptama eşiği - <200 kopya/mL

- ▶ Düşük düzey viremi
- ▶ Bu düzeylerde seyreden virüs yükü genelde ilaç değişikliği gerektirmez
- ▶ İlaç direnci gelişme olasılığı düşük
- ▶ Mevcut ART kombinasyonu ile devam et
  - ▶ ≤3 ayda bir viral yük bak
- ▶ Direnç testi bu düzeyde genelde çalışmaz
  - ▶ DNA genotiplendirme

HIV-RNA

≥ 200 - < 1000 kopya/mL

- ▶ Bu düzeylerde seyreden virüs yükü (özellikle 500 – 1000 kopya/mL arası) ilaç değişikliği gerektirir
  - ▶ ileride gelişecek direnci öngördürür
- ▶ Direnç testi istenmelidir

HIV-RNA

≥ 1000 kopya/mL ve
güncel/arşiv ilaç direnci yok

- ▶ Uyum sorunu (ilacını almıyor)
  - ▶ değerlendir
  - ▶ sıkıntılı alanları düzeltmeye çalış
    - ▶ tablet sayısını azalt
    - ▶ besin gereksinimini basitleştir
    - ▶ doz sıklığını azalt
- ▶ mevcut tedaviyi tolere edilebiliyor mu?
  - ▶ yan etki şiddeti ve süresi
  - ▶ hafif denilebilecek yan etkiler bile uyumu etkileyebilir

HIV-RNA

≥ 1000 kopya/mL ve
güncel/arşiv ilaç direnci yok

- ▶ intolerans varsa semptomatik tedavi verilebilir
  - ▶ antiemetikler, antidiyare ilaçlar
  - ▶ aynı sınıf içerisinde az yan etkili ilaca veya başka sınıfa geçilebilir
- ▶ besin gereksinimi var mı? hasta bu gereksinime uyuyor mu?
- ▶ yakın dönemde GIS yakınmaları olmuş mu?
  - ▶ kusama veya diyare → kısa süreli malabsorpsiyona neden olabilir

HIV-RNA

≥ 1000 kopya/mL ve
güncel/arşiv ilaç direnci yok

- ▶ etkileşim yapabilecek başka ilaç veya besin takviyesi almış mı?
- ▶ direnç testinin zamanlaması doğru mu?
- ▶ bütün bu etmenleri değerlendirdikten sonra, eğer mevcut ART kombinasyonu iyi tolere ediliyor, ilaç-ilaç ve ilaç-besin etkileşimleri de yoksa aynı rejimle devam edilebilir.
  - ▶ 2 – 4 hafta sonra viral yük tekrarlanmalı
  - ▶ eğer >500 kopya/mL ise direnç testini tekrarla

HIV-RNA

≥ 1000 kopya/mL ve
ilaç direnci saptandı

- ▶ Önceki ve güncel direnç sonucuna göre en kısa sürede baskılayıcı bir ART kombinasyonuna geçilmeli

NNRTI + NRTI rejimi başarısızlığında

- ▶ NNRTI'ya direnç gelişmiştir
  - ▶ Efavirenz
    - ▶ K103N → diğer mutasyonlar eklenir
    - ▶ Etravirin ve rilpivirin duyarlı kalabilir
  - ▶ Çapraz direnç
  - ▶ «Viral fitness etkilenmez»
- ▶ NRTI direnci de gelişir
  - ▶ +/- M184V/I olabilir
    - ▶ virolojik başarısızlıkta en sık görülen mutasyon
    - ▶ 3TC/FTC'ye yüksek düzey direnç; TDF/AZT'ye artmış duyarlılık
    - ▶ «viral fitness» etkilenir
- ▶ PI/r (LPV/r) + 2 (≥1 aktif) NRTI
- ▶ PI/r (LPV/r) + INSTI (RAL)
- ▶ INSTI + 2 NRTI
  - ▶ INSTI (RAL, EVG) + 2 aktif NRTI
  - ▶ eğer 2 aktif NRTI sağlanamıyorsa DTG + ≥1 aktif NRTI

PI/r + NRTI rejimi başarısızlığında

- ▶ Ya direnç gelişmemiştir ya da 3TC/FTC direnci ile sınırlıdır
- ▶ DRV ve LPV
  - ▶ ≥ 3 mutasyon gerekir
- ▶ uyum sorunu, ilaç-ilaç veya ilaç-besin etkileşimi neden olmuştur
- ▶ uyum sorununu giderip aynı rejimle devam etmek yeni ART kombinasyonuna geçmek kadar etkili
- ▶ eğer tolerans veya ilaç etkileşimi sorunları varsa
  - ▶ başka PI/r + 2 (≥ 1 aktif) NRTI
  - ▶ INSTI + 2 aktif NRTI
    - ▶ eğer 2 aktif NRTI sağlanamıyorsa DTG + ≥ 1 aktif NRTI olmalı
  - ▶ PI/r + INSTI

INSTI + NRTI rejimi başarısızlığında

- ▶ RAL/EVG + 2 NRTI başarısızlığında
→ 3TC/FTC ve olası INSTI direnci vardır
- ▶ RAL/EVG dirençli virüsler genelde DTG'ye duyarlı kalır
- ▶ DTG + 2 NRTI başarısızlığında DTG'ye fenotipik direnç görülme olasılığı düşüktür
- ▶ INSTI direnci yoksa
  - ▶ PI/r + 2 (≥ 1 aktif) NRTI
  - ▶ PI/r + INSTI
  - ▶ DTG + 2 (≥ 1 aktif) NRTI
- ▶ RAL/EVG direnci var ancak DTG duyarlı ise
  - ▶ PI/r + 2 (≥ 1 aktif) NRTI
  - ▶ DTG (2x50mg po) + 2 aktif NRTIs
  - ▶ DTG (2x50mg po) + PI/r

ÖZET

- ▶ Virolojik başarısızlığın yönetimi ustalık ve tecrübe gerektirir
- ▶ Tedavi değişikliğine gitmeden önce virolojik başarısızlığın nedenleri iyi irdelenmeli ve sorunlar giderilmelidir
  - ▶ uyum
  - ▶ ilaç-ilaç ve ilaç-besin etkileşimleri
  - ▶ direnç testi
    - ▶ ilaç ve direnç öyküsü (arşiv)
- ▶ Tecrübesi olan merkezlerle iletişime geçilmeli

Tedavi başarısının izlemi ve direnç yönetimi

EKMUD- İznik Enfeksiyon Akademisi

İLGİNİZ İÇİN TEŞEKKÜRLER!

DOÇ. DR. ULUHAN SİLİ

uluhan@hotmail.com

Tıp Fakültesi